

SANT FRANCESC COLL, MODEL DE SANTEDAT PER AL NOSTRE TEMPS
LA SEVA VIDA I MISSATGE EN EL CONTEXT DE L'ANY DE LA FE

Vic, 17 de juliol del 2013

*intervenció de Fr Tomás Vito Gómez O.P. en el curset d'estiu de la
diòcesi de Vic*

Preàmbul

Podem afirmar que sant Francesc Coll en la vida no va fer res més que desplegar els continguts i les exigències del credo que, amb una melodia popular entranyable i en català, va aprendre a cantar a la seva parròquia de Gombrèn ja des de menut, a la segona dècada del segle XIX.

Després es va convertir ell mateix en cantor dels missatges que transmet el Símbol dels Apòstols, síntesi del missatge evangèlic. Potser d'alguna manera s'estrenà ja com a cantor al seminari de Vic, però després de professar al convent de l'Anunciata de Girona a l'octubre del 1831 s'encarregà de la direcció del cor dels frares, que en total formaven una comunitat d'un poc més de quaranta religiosos.

Va continuar amb l'anunci i el cant de la fe a partir del 1838, a les parròquies d'Artés i Moià, on va ser enviat pel bisbe de Vic. En aquesta última població és segur que formà un cor, sostingut amb tota competència per l'organista mossèn Josep Matarrodona, a qui el pare Coll va tractar sempre com un germà entranyable, fins al punt de pensar que, a casa seva i església domèstica contigua a la de Moià, s'hi pogués establir un noviciat de la Congregació de germanes dominiques de l'Anunciata, acabada de fundar.

Recolzat en la seguretat i harmonia de la fe continuà brillant amb una llum cada vegada més intensa en moltes parròquies escampades pels bisbats catalans de Vic, Barcelona, Tarragona, Lleida, Girona, Urgell i Solsona.

Quan era estudiant a Girona recordaven que tenia una veu dolça i sonora que dominava el cor (fr. Domènec Coma, T. 696-697), en interpretar el cant gregorià, que dirigia de conformitat amb la litúrgia dominicana, els textos i melodies de la qual es remuntaven al segle XIII. En aquell segle dels orígens de l'Orde de Predicadors destacaven ja entre els teòlegs i cantors de la fe, sant Albert el Gran, sant Tomàs d'Aquino, el beat Pierre de Tarentaise, futur papa Innocenci V, entre altres.

Pel que fa al temps immediatament posterior a la seva ordenació sacerdotal, que va tenir lloc a Solsona pel maig de 1836, el recordat bisbe Ramon Masnou aconseguí recollir unes memòries sobre l'estada de sant Francesc Coll a la casa pairal dels Coma, a Puigseslloses, al terme de Folgueroles. Per al seminarista Coll aquella va ser la seva segona família. L'esmentat bisbe Masnou havia sentit explicar als Coma, quan amb altres estudiants passejaven aprofitant la festa escolar del dijous a la

tarda, que el pare Coll, acabat d'ordenar, assajava a vegades la seva predicació passejant a l'ombra dels corpulents arbres que hi ha a l'entrada de la masia. La veu de l'incipient predicador —deien al jove Masnou i als seus companys— aconseguia tal potència «que fins els roures tremolaven».

Però també és veritat que durant la primera predicació que féu el 1840 a l'església reconciliada de Moià, després dels desastres de la Primera Guerra Carlina, o Guerra dels Set Anys, la veu potent del nou vicari parroquial va quedar ofegada pels gemecs i plors dels moianesos, que ploraven els seus 120 morts, tants ferits que van quedar marcats potser per sempre per les lesions, i clamaven inconsolables per la destrucció de bona part de les cases, a conseqüència de la tristament cèlebre crema de Moià.

Sant Francesc Coll va viure i anunciar la fe, la síntesi de la qual presenta l'Església en el credo. La doctrina de sant Tomàs d'Aquino, en la part filosòfica, la començà ja a aprofundir al seminari de Vic. Després s'hi va continuar endinsant durant els cursos de teologia a Girona, i no la deixà al llarg de la vida. El pensament de sant Tomàs l'orientava a considerar el símbol de la fe com un resum dels diversos llocs de la Sagrada Escripura en què s'exposen les veritats que s'han de creure, i a través de tal compendi, se'n facilita l'assimilació per a fer-ne norma de vida. El credo, escrivia sant Tomàs, s'ha format a partir de les inesgotables deus d'aigua viva escampades pel camp de la Paraula de Déu (In III Sent., dist. 25, a. 1c). El pare Coll, per a acostar aquesta doctrina a la gent tenia, entre altres, la imatge del riu del seu poble, afluent del Ter, que es forma de tantes deus que aboquen aquí i allà les aigües cap a la vall, de manera particular des dels cims de Montgrony, presidits pel multiseccular santuari de la Mare de Déu de Montgrony.

Infant i seminarista

La vida d'aquest home «ric de fe i de confiança en el bon Déu», com proclamava obertament un immediat col·laborador seu a l'hora del seu traspàs (fr. Francesc Enrich, T. 588-589), va transcórrer entre 1812 i 1875, al llarg de seixanta-dos anys del segle XIX, l'època del liberalisme.

Va néixer a Gombrèn, el 18 de maig de 1812, temps de guerra per la continuada ocupació napoleònica. Any afectat particularment per la fam, conseqüència sobretot de la guerra i les seves seqüeles. Pel que fa a l'edat ocupà el lloc onzè i últim entre els seus germans. Va quedar orfe de pare quan no tenia encara quatre anys.

Aviat li van veure indicis de vocació sacerdotal, i particularment ho va intuir la seva mare, Magdalena Guitart, nascuda a Vallcebre. Ella d'una manera especial, bé podem creure que amb el suport del rector, Anton Roquer, l'animà perquè comencés la formació al seminari de Vic. Llavors, als seminaris, la immensa majoria d'alumnes eren externs. Vivien a casa seva o acoïllits en alguna família, i diàriament assistien a les classes o participaven en actes programats en els reglaments de formació. Aquest va ser el cas de sant Francesc Coll, des del gener del 1823 fins al juliol del 1830. Al

llarg de vuit cursos va freqüentar les aules del seminari de Vic, dedicat a l'aprenentatge de la llengua llatina i disciplines humanístiques, primer, i, a l'última etapa, entregat a l'estudi de la filosofia.

Quan tenia uns quinze anys i tot just començava el trienni filosòfic, un desconegut, en plena rambla de Santa Teresa de la ciutat de Vic, li va dir imperativament: «Tu, Coll, t'has de fer dominic». Els dominics no eren pas desconeguts per a ell. A vegades arribaven fins a Gombren a predicar. Al retaule de la Mare de Déu del Roser de l'església parroquial del seu poble hi havia una imatge de sant Domènec. A Vic, és clar, tenien una comunitat des de feia segles, i atenien l'església conventual de la Mare de Déu del Roser, una de les més freqüentades per a escoltar la predicació. Les dominiques contemplatives, per la seva banda, tenien un convent i església amb entrada per la rambla de Santa Clara. Les beates o terciàries religioses dominiques, en el seu convent de Santa Caterina de Siena atenien, des del 1692, un col·legi amb internat, amb moltes alumnes inscrites —unes cinc-centes—, que procedien tant de la ciutat de Vic com de moltes altres ciutats i poblacions.

Tot i això, el jove Coll, que al seminari seguia els passos del bisbe Jaume Soler i Roquer, de Jaume Balmes, i tenia la mateixa edat del qui més tard seria bisbe de Tortosa i arquebisbe de Tarragona, Benet Vilamitjana i Vila, tal com ell mateix va donar a conèixer, no havia pensat mai a fer-se religiós de l'Orde de Predicadors. Però aquell missatge d'una persona desconeguda amb qui s'havia encreuat caminant pel carrer, ja no se'l va poder esborrar de la memòria. Tot al contrari, li tornaven ben sovint a la ment aquelles paraules: «Tu, Coll, t'has de fer dominic». Tot això durant uns tres anys.

Eren temps difícils per a la vida cristiana en general, i per a la vida religiosa en particular. Les pautes marcades per la Il·lustració, traduïdes en mesures concretes per la Revolució Francesa, arribaren també al sud d'Europa i, en concret, a Itàlia, Espanya i Portugal. Pel que es refereix a Espanya, la vida religiosa va patir una situació terrible de 1808 a 1814. Sis anys més tard, el 1820, començà un període de govern liberal que va tancar nombrosos monestirs i convents, va facilitar milers de secularitzacions de religiosos, i atemptà contra el patrimoni eclesiàstic. Llavors Francesc Coll iniciava els cursos al seminari.

En l'Orde dominicà

Amb la maduresa que ell es procurava per a les decisions d'importància anà aclarint la vocació a la vida religiosa. Finalment demanà l'ingrés al convent de Vic el mateix any que ho va fer fra Josep Sadoc Alemany, futur arquebisbe de Califòrnia i pare conciliar en el Vaticà I. Però el prior conventual de Vic, fill del convent de Girona, va encaminar Francesc Coll cap aquest últim convent, on féu el noviciat de l'octubre de 1830 al mateix mes de 1831, en què va professar solemnement en l'Orde de Sant Domènec. Després començà l'estudi de la teologia durant quatre cursos, dins un clima de renovació tomista, que va encoratjar, sens dubte, el corrent del romanticisme, en el seu vessant d'estima per l'edat mitjana.

La doctrina de sant Tomàs que tingué la fortuna d'estudiar directament en els seus mateixos textos, i no sols a través de manuals, intèrprets o comentaristes, va contribuir a forjar-li un esquema mental molt ben encaixat. L'encoratjà a anar sempre a l'arrel de les qüestions, a distingir l'essencial de l'accessori, a reflexionar amb respecte sobre les opinions dels altres. El va introduir en l'amor a la saviesa i el guià cap a una bona intel·ligència de la Sagrada Escripura, amb estima per la filosofia i la tradició doctrinal de tots els temps. Sant Tomàs l'animà en el seu amor a l'Església i li va proporcionar estímulo i bagatge per a dedicar-se amb intensitat a l'acció apostòlica. Va descobrir el valor que té la teologia de la ment i del cor, que és la que davalla a la vida concreta i proporciona impuls per a entregar-se a un apostolat sense fronteres. El segell d'universalitat amb què està marcada la doctrina de sant Tomàs quedà gravat en la intel·ligència, voluntat i sensibilitat d'aquell jove estudiant posseït pels ideals més nobles. Va guardar moltes expressions de sant Tomàs d'Aquino en la seva gran memòria, que li vindran oportunament als llavis a les esglésies o a les places, o en les xerrades dirigides a preveres i religiosos, i les transmetrà a tantes altres persones que acudien al seu confessor buscant reconciliació i consell.

A la primavera d'abril de 1835 fou ordenat diaca a l'església de la Mare de Déu de la Mercè de Barcelona, i el mes de juliol del mateix any es va intensificar una persecució religiosa que venia d'abans, i foragità els religiosos de centenars de convents. Si exceptuem alguna casa de paüls i d'escolapis, tan sols tres cases de religiosos van quedar obertes a tot Espanya: dues d'agustins (a Valladolid i Monteagudo, a Navarra), i una de dominics, a Ocaña, província de Toledo. Aquestes tres cases van quedar exceptuades de l'exclaustració, perquè destinaven els alumnes a les illes Filipines, llavors encara colònia espanyola.

Frare exclaustrat

L'agost del 1835 va començar per a sant Francesc Coll un temps d'exclaustració que, de fet, durà els anys que li restaven de vida: gairebé quaranta.

Per a les lleis civils, els religiosos ja no existien. Tot i això, per a la legislació eclesiàstica, per a la jerarquia i per a l'espontània estimació dels fidels sí que ho eren, i no eren ben vistos els que demanaven indults de secularització o feien una vida relaxada. El papa Gregori XVI, ell mateix religiós benedictí camaldulenc, va procurar que no els manquessin superiors propis. Rebien el nom de superiors generals, anomenats comissaris, i aquests, al seu torn, instituïen vicaris provincials. El 22 de gener de 1836 el govern va demanar als bisbes que acceptessin els serveis dels exclaustrats i que els nomenessin per als càrrecs d'ecònoms de parròquies, vicaris coadjutors, o per a beneficis vacants amb cura d'ànimes. La raó de l'interès mostrat ara pel govern era que pretenia estalviar-se les pensions que els havia assignat. Com que hi havia un gran nombre d'exclaustrats, no va resultar fàcil col·locar-los.

La legislació civil invasora de l'àmbit eclesiàstic no es limità a decretar el tancament de comunitats religioses i a posar-ne en venda els béns, sinó que també donaren normes sobre recepció d'ordes sagrats. Aquesta regulació va afectar Francesc Coll, que encara no era prevere. Amb una reforma eclesiàstica en l'horitzó prohibiren

completament als bisbes l'administració del sagrament de l'orde. El papa Gregori XVI va denunciar públicament aquestes mesures l'1 de febrer de 1836, però, per desgràcia, ben poc més podia fer.

La nit del 7 d'agost de 1835 es dissolgueren les comunitats religioses de Girona. Francesc Coll, juntament amb Josep Sadoc Alemany, se n'anà a Vic i, des d'allà, cap a Gombrèn, el seu poble. Allí va buscar refugi en una masia, un fill de la qual era agustí. Més tard es desplaçà novament, no sense sobresalts, cap a Vic, sens dubte per acabar el curs de teologia que li faltava. Es va tornar a hostatjar entre els Coma de Puigseslloses i es traçà un pla de vida que va complir amb admiració dels que l'envoltaven. Repartia la jornada entre la pregària i l'estudi, per al qual segurament cercà l'atenció d'algun dominic exclaustrat resident a Vic, i d'algun professor del seminari, perquè en el curs 1835-1836 aquest centre no s'obrí a la docència.

El gener de 1836 tenia ja lletres dimissòries del seu superior provincial, exclaustrat com ell, per a rebre l'ordenació sacerdotal, encara que va haver d'esperar fins al mes de maig, quan fou ordenat prevere pel bisbe de Solsona, el mercedari Juan José de Tejada, a l'oratori del palau episcopal. A Vic no hi havia bisbe, llavors, i després de la mort de Mons. Corcuera continuava en vigor la prohibició d'administrar i rebre ordes sagrats. Només els era permès als anglesos que, des del segle XVI, formaven futurs preveres al seminari de San Albano de Valladolid. Resulta il·lustratiu respecte d'això recordar un fragment de la crònica d'una primera missa, que el 1840 va redactar James Standen, un dels formadors:

«No és gens estrany que l'alegria del cor em fes esclatar en plors. No vaig ser pas l'únic que plorés; i en veritat, als catòlics espanyols allí reunits no els faltaven motius per a les llàgrimes. Els tons solemnes del cant gregorià, que no havien sentit durant cinc anys llargs d'afflicció i terror, no podien deixar de recordar-los temps més feliços, tal vegada allunyats per sempre. Veure les vestidures i altres ornaments, que no pocs devien haver vist en monestirs que ara no són més que noms buits, els recordaran aquells dies de pillatge i confiscació per totes bandes i, en alguns llocs, de vessament de sang i massacre. El fet de celebrar una espècie de triomf en una església propietat d'estrangers bé havia de despertar en els catòlics els temors que tant de temps els han turmentat, en el sentit que la seva estimada religió està a punt d'abandonar el seu sòl profanat per buscar refugi en terra estrangera».

És evident que, aquell matí del 28 de maig de 1836, tant el bisbe ordenant de Solsona, com el jove que ordenaven, Francesc Coll, van manifestar una gran valentia. El nou prevere celebrà després la primera missa a l'ermita de Sant Jordi. La família Coma, i en concret Mn. Josep Coma, que més endavant serà testimoni en el procés de canonització, es va encarregar que el fet fos recordat en la posteritat col·locant una làpida en 1922. Llavors i en la mateixa esglésiola ja hi havia una altra làpida commemorativa, també de la primera missa, del poeta mossèn Cinto Verdager. El pare Coll va tenir a Sant Jordi una experiència particular. Assegura un testimoni *de auditu a videntibus*, mossèn Ramon Puig i Coll, professor en el seminari de Vic, màrtir, i el seu renebot, que «el pare Coll parlava sovint del que li havia succeït en celebrar la primera missa a Sant Jordi i no ho sabia explicar. Les primeres produccions del poeta català —hi afegia— sortiren dels voltants de Sant Jordi. Els

primers sermons del predicador de Catalunya van ser a Sant Jordi. Molt bé, doncs, que tots dos tinguin a Sant Jordi un monument que recordi l'acte més principal i més fervorós d'un prevere, que sens dubte és la primera missa» (T, 493). Les commemoracions del pare Coll a Sant Jordi han estat nombroses i hi han participat persones de quatre continents, per a recordar i agrair el seu sacerdoci ministerial i venerar la imatge que hi ha des de la beatificació, el 1979.

En el ministeri parroquial

Després de l'ordenació va continuar vivint durant dos anys llargs a la masia de Puigseslloses, esperant la reobertura del seu convent, però ni el seu, ni altres del mateix orde no serien reoberts al llarg de tota la seva vida. D'acord amb els seus superiors s'oferí per al ministeri parroquial al bisbat de Vic. El vicari capitular i més tard bisbe Lluçia Casadevall el va enviar per poc temps com a coadjutor de la parròquia d'Artés i, a finals del 1839, a la de Moià, on ajudà a la reconstrucció, sobretot espiritual, d'aquella gent desfeta per la guerra.

Va ser —escrivien— com un «àngel de pau» per a tots els moianesos. El seu apostolat, rere les petjades de Crist i de sant Domènec, brollava de l'abundància de la contemplació. Una d'aquelles nenes que freqüentaven les seves catequesis i que més tard ingressà en la congregació fundada per ell, testificarà que per a ella va ser, per damunt de tot, un perfecte imitador de Jesucrist i de sant Domènec (Margarida Santaeugenia Vilarrubia, T, 770). Arribava molt d'hora a l'església i a vegades s'esperava davant les portes tancades, entrava a la *capella fonda* per preparar la jornada; el veien sempre agenollat davant del Santíssim Sagrament, celebrava amb gran fervor l'Eucaristia, es prodigava com a catequista, especialment en la preparació de primeres comunions, i usava un mètode creatiu que despertava interès; visitava malalts, atenia assíduament els fidels al confessional, animava a la concòrdia, al perdó i a la reconciliació; la seva vida era austera i penitent, es partia el pa amb el famolenc, lluitava per eradicar tares, acollia estudiants pobres de la preceptoria, va obrir a molts les portes de la vida cristiana amb l'administració del sagrament del baptisme, fou animador de les associacions, sobretot de la confraria del Roser, ensenyava els camins de l'oració mental en celebracions quotidianes a l'església de Sant Sebastià, predicava incansablement i amb gran fortalesa i amor a la veritat en les eucaristies dominicals que celebrava, i també en les que celebraven altres capellans, preparava amb cura la seva participació en les conferències morals i litúrgiques que s'organitzaven a l'arxiprestat, escrivia sermons, dedicava hores a l'estudi, així com vetlles de pregària a la seva habitació. En el seu port descobrien que no perdia la presència de Déu. La població en general l'apreciava, l'elogiava i l'estimava, particularment el rector, el Dr. Castanyer, més tard bisbe (1857-1865) (Antonell, T, 671). Amb les seves converses dolces i amables, va apagar molts odis i portà la pau a moltes famílies (I. Dalmau, T, 703). Per a realçar les funcions religioses va fundar un cor de cantors joves i el sostingué econòmicament amb els seus escassos mitjans. No mostrava de cap manera afecció als diners.

Predicador itinerant

El zel que el devorava, en expressió d'una persona que l'havia conegut des de petit, el canonge Jaume Collell, el va salvar de la inèrcia de l'exclaustració. Aquest zel tan obertament manifestat es començà a desplegar des de la parròquia de Moià a altres parròquies cada vegada més distants. El mateix pare Coll va fixar l'any 1839 com el punt d'arrencada d'una activitat apostòlica missionera. Segurament havia començat ja estant a Artés. El 1863 escrivia al nunci a Madrid Lorenzo Barili i li deia que, com a prevere dominic, estava ocupat a donar exercicis i missions, i atenent el ministeri del confessorari des de l'esmentat any 1839. És veritat que tenia confiat un càrrec parroquial, però no era l'únic vicari. Les suplències que li feien quan era fora les compensava a la tornada descarregant de feina els seus companys.

Va ser a partir de 1844, quan tenia trenta-dos anys, que el seu radi d'acció s'entengué cada cop més. Llavors sant Antoni Maria Claret va acabar de configurar un equip apostòlic, després del seu retorn de Roma el març de 1840. El 1846, figura dins l'equip Francesc Coll com a coordinador d'exercicis espirituals. En el programa d'aquest equip es demanava el compromís de sembrar la llavor de la Paraula de Déu, sense fer-se enrere davant els sacrificis i les humiliacions que comportava un interès semblant. Des del 1848, sant Francesc Coll tenia el títol de missioner apostòlic, atorgat per la Congregació de Propaganda Fide.

Amb aquest títol la seva activitat s'incrementà en gran manera. A partir del maig del 1849 hi ha documents prou abundants per a seguir el seu itinerari apostòlic. A exemple de sant Domènec va recórrer a peu camins llargs i difícils, sense diners, retribuït amb un menjar pobre, i evangelitzant el nom de Jesucrist per pobles, ciutats i camps. El bisbe benedictí Simó Guardiola el va cridar a la diòcesi d'Urgell i li confià una predicació de nou dies al poble de Castellbò, molt apartat. El novenari s'anà allargant i va durar uns quinze dies. Tenint en compte la resposta positiva de la gent, que hi acudia fent fins a deu hores de camí, el bisbe li va confiar missions populars per diferents zones.

Per a això li cercà col·laboradors. Van ser dos pares de la Companyia de Jesús i un diocesà anomenat Josep Sansa, rector de Montanissell. Els jesuïtes, després de les supressions, vivien en situació de «dispersos». Els de Catalunya formaven un petit grup de poc més de vint preveres. El bisbe associà al pare Coll els religiosos Joan B. Vidal i Ignasi Serra, aquest últim nascut a Moià. La col·laboració entre ells va ser total. Els jesuïtes el van acceptar i reverenciar com un veritable pare. El nostre sant tenia llavors trenta-set anys.

Predicaren missions per Organyà, Sort, Llessui, Esterri d'Àneu, Gil (Isil), Llavorsí, Rialb, Abella de la Conca, la Pobra de Segur, Conques, Tremp, Salàs, Arén. Al començament del 1851 van tornar a Organyà i continuaren per Oliana, Agramunt, Ivars d'Urgell i Igualada, al bisbat de Vic.

Sant Francesc Coll va planificar les missions *populars* a partir d'una intensa vida comunitària dels missioners entre ells. Aquests es consideraven enviats pel bisbe. Anaven als llocs assenyalats per ell i en l'ordre que establia. Demanaven una casa per a viure-hi junts, auxiliats per un cuiner, que a vegades era un germà coadjutor o també un seglar. Acceptaven aliments pobres, i els compartien amb els necessitats. El pare Coll, primer, i els seus companys, després, no acceptaven retribució econòmica per la missió predicada. Aquesta durava, generalment, poc menys d'un mes.

Tot començava amb uns exercicis espirituals dirigits als preveres de la zona. Diverses dotzenes solien trobar-se al lloc establert i allí es dedicaven durant sis dies a la meditació, auxiliats per les reflexions i el contacte personal amb el nostre sant. Va arribar així a conèixer centenars de preveres i a tenir-hi un gran ascendent. Acabats els exercicis, els clergues es convertien en animadors entusiastes dels seus feligresos, que acompanyaven en dies assenyalats per als actes generals que s'organitzaven, normalment el diumenge o en dies de festa. Encara que els preveres ajudaven en el ministeri de les confessions, els missioners, i en concret el pare Coll, dedicaven moltes hores cada dia a rebre els penitents, que buscaven àvidament els seus consells i la pacificació del cor.

Es feia un repàs sistemàtic de la doctrina cristiana, tant pel que fa a les veritats a creure com a les normes a practicar. Els missioners es distribuïen les conferències o xerrades. El pare Coll solia pronunciar els sermons, d'ambientació o de conclusió, i els que es feien en les concentracions especials. Animava també amb la seva paraula les celebracions litúrgiques. Es dirigia als infants, joves i grans, a empresonats, visitava malalts als hospitals o a casa seva. Les seves missions començaven amb el cant del *Veni Creator Spiritus* a l'església, i es clausuraven amb una processó solemne pels carrers, portant ell la custòdia amb el Santíssim Sagrament. En el transcurs de la missió, més d'una vegada, dirigia també exercicis espirituals a algunes comunitats de religioses contemplatives.

Va continuar, acompanyat per dos pares jesuïtes i algun diocesà, fins a començaments del 1853, i va seguir pel bisbat d'Urgell: Vilanova de les Avellanes i Balaguer. Després estigué en el de Lleida, a les Borges Blanques. Amb preveres diocesans va recórrer parròquies de les diòcesis de Solsona i Vic: la Pobla de Lillet, Bagà, Gombren, el seu poble natal, Ribes de Freser. Més tard va estar a la ciutat de Barcelona, on predicà durant els mesos de maig i juny del 1853 a l'església de Santa Maria del Mar. Va tornar a predicar la novena del rosari a l'església de Montsió, de monges dominiques. Amb religiosos claretians, el mateix any, predicà una missió a Manlleu i Roda de Ter. Finalment, el camp d'acció es va obrir a poblacions de l'arxidiòcesi de Tarragona, a les ciutats de Lleida, Vic, Girona, Solsona, la Seu d'Urgell, Manresa, Mataró, Igualada, o en poblacions com Vilanova i la Geltrú, Torà de Riubregós, Arties, a la Vall d'Aran, Serós, Gironella, Sant Andreu de Palomar, Calaf, Guissona, Santa Eulàlia de Riuprimer, Sarrià de Ter, Espinelves, Viladrau, Castellterçol...

Pel desembre del 1869, mentre predicava un novenari de difunts a Sallent (el Bages), el dia 2, perdé la vista, com a conseqüència d'un atac d'apoplexia. Cec i tot, va continuar endavant amb el novenari que tenia compromès. Els atacs d'apoplexia es repetiren, però, mentre no el van prostrar del tot —que va ser clarament a partir del febrer del 1873—, continuà amb la seva tasca d'evangelitzador. A vegades perdia la referència del públic i es trobava parlant de cara a la paret, però el seguien amb tant d'interès com en els millors temps.

Fundació de les germanes dominiques de l'Anunciata

Els que van conèixer el pare Coll asseguraven que no es precipitava a l'hora de prendre decisions. Normalment trigava a donar una paraula o a adoptar una resolució, però, quan es proposava alguna cosa després d'una madura deliberació, era difícil que es fes enrere. La fundació de les germanes dominiques de l'Anunciata va ser resultat de molts anys de pregària, reflexió i consultes de tota mena. Alguns diuen que somiava ja un cert projecte de tipus educatiu des dels anys de seminarista a Vic. No és improbable que fos així, per la seva sensibilitat apostòlica i el fet de tenir a prop una nova congregació dedicada en part a l'ensenyament, com era la de les carmelites de la Mare Vedruna, fundades a Vic el 1826, quan ell estudiava llatí. El devia ajudar a reflexionar també en aquesta mateixa direcció el centre formatiu, obert a finals del segle XVII, que regien les dominiques del beateri de Santa Caterina, al qual acudien moltes nenes de la ciutat. Al seu internat acollien, a més, moltes altres nenes que arribaven de diferents comarques.

Els somnis dels temps de formació van anar adquirint més consistència dintre seu a mesura que recorria ciutats i pobles, en què advertia la falta d'escoles, les poques criatures que hi anaven i l'escassetat de mestres. Li dolia, sobretot, la ignorància en què estava sumida la dona. Va pensar llavors en la fundació d'un tercer orde dominicà docent, tant per a homes com per a dones. Així ho assegurava el seu fidel col·laborador, mossèn Joaquim Soler, fill de Moià, de tantes vegades que li ho havia sentit dir en el domicili comú que tenien a Vic. Tot i això, començà per la fundació de les terciàries de Sant Domènec per a l'ensenyança i, en endavant va centrar tot l'esforç tant en aquesta obra com en el ministeri de la predicació.

Per fi reuní set postulants a l'agost del 1856 i així va començar a prendre forma una nova realitat en l'àmbit de la família dominicana a Espanya. Molts la miraven amb suspicàcia, alguns la van combatre, altres, finalment, hi donaren suport. Tot va contribuir a refermar-lo en el convenciment que es tractava d'una obra volguda per Déu, emparada per la Mare de Déu del Roser i vivificada pels mèrits i la intercessió de sant Domènec.

Exposat el projecte i rebuda l'aprovació verbal del bisbe de Vic, Antoni Palau i Térmens, va reunir les primeres postulants el 15 d'agost de 1856. Per a elles va llogar una casa contigua a la que ell habitava al Call Nou de Vic. Per a posar-la en

marxa no havia ni acumulat un fons econòmic. Confiava en la providència, que no podia faltar als «pobres de Crist», com va confiar sant Domènec en el seu temps per als primers que reuní a Tolosa. Aquests orígens tan humils van ser causa de la divisió de parers respecte a la nova obra. El pare Coll els va viure amb una fe indestructible, no exempta de patiment també intencional.

Des del punt de vista jurídic eclesiàstic tenia ja tot el que en aquell moment històric calia per a la fundació d'una casa de terciàries religioses dominiques. Tenia l'aprovació del superior provincial per als dominics i així mateix la de l'ordinari del lloc, el bisbe Palau. Era el procés que se seguia quan s'obria una casa del tercer orde regular, és a dir, de religioses dominiques.

Des de l'exclaustració, els religiosos van estar vinculats més estretament als bisbes, en virtut de facultats quinquennals que els atorgava la Santa Seu. En aquestes circumstàncies l'aprovació del bisbe era més necessària que mai, i el bisbe Palau la va donar de paraula, però no la va plasmar en cap document. No es va voler negar obertament al que se li presentava? Tenia dubtes sobre l'oportunitat de la fundació? Havia tingut problemes amb alguna altra fundació a la seva diòcesi? Va pensar que potser el projecte del pare Coll no es portaria a la pràctica immediatament? Creia que el moment polític que vivien era un dels menys oportuns perquè sorgís una nova congregació en la seva Església particular?

Als reials decrets de desamortització eclesiàstica i de vigilància estricta dels predicadors se n'afegiren d'altres, com la prohibició als bisbes de conferir ordes sagrats i de tenir alumnes externs en els seminaris, derogació del permís que s'havia donat als jerònims perquè tornessin al seu monestir de El Escorial, prohibició de rebre postulants i novícies en tots els convents i monestirs d'Espanya. És veritat que el Bienni Progressista s'havia acabat el juliol del 1856, però el clima no semblava el més favorable per a una fundació, i el bisbe, si més no, estava obligat a obrar amb cautela. A Vic tothom sabia, perquè es va publicar en el Butlletí diocesà, la forta advertència que havia rebut Palau i Térrens el 5 de juliol de 1855 de Manuel de la Fuente Andrés, ministre de Gràcia i Justícia en el Bienni, per haver permès la instal·lació de cases religioses sense els requisits d'aprovació estatal (G, 242-244).

En advertir l'ordinari de Vic que l'obra per a la qual havia donat permís de paraula havia començat, i també en rebre queixes o almenys mostres d'estranyesa per part d'alguns eclesiàstics, va cridar el pare Coll per a dialogar sobre el tema, convidar-lo a desistir del projecte i dispersar el grupet de noies, que exteriorment es manifestaven ja com a religioses, perquè portaven el signe d'un hàbit. El pare Coll va defensar la seva idea fundacional fent present al prelat les exigències de la vocació religiosa i les necessitats urgents de la societat, en particular en el camp de l'educació. És segur que el bisbe li formulà aquesta pregunta: «Però, pare Coll, què fem amb les lleis?». I el nostre sant li respongué amb un altre interrogant: «Excel·lentíssim senyor, què fem amb les ànimes?». Va pregar i suplicar, i al final aconseguí que continuessin reunides, encara que d'una manera discreta. Podrien viure

en comunitat i portar un hàbit, però sense toca (T, 673). En el padró de veïns que es va fer pocs mesos després no hi figuraven com a grup religiós, sinó com a «treballadores», no es mencionava entre elles una superiora, sinó una «cap de família», no adquiria béns una comunitat, sinó algunes persones de manera associada. No figuraven en la guia eclesiàstica del bisbat de Vic.

S'hi oposaven també alguns preveres i fins va haver-hi amics que s'alçaren contra el qui no es va proclamar mai *fundador*. Li van aconsellar abandonar el seu interès, perquè pensaven que les germanes no tindrien futur. Per a tirar endavant calien mitjans econòmics que no tenia, perquè ni tan sols havia acceptat fins aleshores una certa retribució pel ministeri apostòlic. D'ara endavant sí que l'acceptarà, però no per a ell, sinó per a elles. Perquè aquelles noies aconseguissin el fi desitjat havien d'estudiar, sufragar-se els estudis, obtenir títols i fer oposicions a places de mestres. Tot molt complicat en si, i més en aquelles circumstàncies. Per al bé d'aquell grupet insignificant i pel prestigi del pare Coll, que veien en perill, alguns dels que s'hi oposaven van reaccionar negant-se a administrar-los el sagrament de la penitència quan s'acostaven al confessorari. No hi va faltar qui les considerà unes il·luses, que anaven gairebé enganyades. Foren moments d'intens patiment per a totes dues parts: per a les noies, que en algun moment es van manifestar no tan segures del camí emprès i, sobretot, per a l'iniciador del camí, que el considerava com una obra de Déu, però en la realització de la qual experimentava la soledat. En recordar aquells moments, exclamava després: «Al començament tots em van deixar sol!» (T, 719). En veritat, l'onada d'oposició dels orígens contagià fins i tot alguna de les primeres aspirants, en trobar la casa tan pobra, i li va tirar en cara que les havia enganyat. Tot i això, ell, que ho va viure tot amb profund dolor i ferma esperança, resumí d'alguna manera els seus sentiments amb aquestes paraules:

«I quins fruits més bells i agradables a Jesús i a Maria podem esperar que donarà aquest mateix arbre, o sigui, aquest tercer orde de mon pare sant Domènec d'ara endavant, amb la gràcia del Senyor! En què es funden, pensarà algun, aquestes esperances? En les branques i flors en el seu naixement avorrides, menyspreades i perseguides fins pels mateixos que havien de cobrir-les per a defensar-les del fred, acollir-les perquè no fossin trepitjades per les bèsties, i alimentar-les perquè no morissin de fam. Però el dit arbre, regat amb la suor del seu admirable plantador, mon pare sant Domènec, ha fet que fossin unes flors fresques i belles, i que donessin les més certes esperances de produir, al moment oportú, els fruits més abundants i copiosos» (O, 53).

La Congregació, efectivament, s'anà consolidant i estenent pels diferents bisbats catalans. Passats vint anys de la fundació tindran ja més de cinquanta cases. A partir de l'agost del 1856, data ja recordada de la seva fundació, no va deixar d'atendre les dominiques que havia fundat, però aquesta entrega no el va apartar de cap manera de continuar recorrent pobles i ciutats per fer molts amics de Déu entre

els seus contemporanis. Va simultaniejar admirablement totes dues tasques. Els viatges apostòlics li serviren, d'altra banda, per a fundar noves comunitats i visitar les ja fundades, predicar i continuar formant les germanes, encara que sense interferir en el desplegament normal de les seves institucions.

Entre els seus treballs apostòlics van destacar les missions populars. Li semblava que l'ideal per a aconseguir una bona sembra de la Paraula de Déu era formar una comunitat evangelitzadora. Les lleis civils no li permetien viure en un convent, però s'integrà en una altra mena de vida comunitària amb missioners animats pel mateix esperit. Va manifestar clarament les seves conviccions en una carta de resposta al vicari general de Lleida, escrita des de Balaguer l'1 d'abril de 1852. Responia a la invitació que li feia Ignasi Sullà en nom del bisbe Úriz i Labayru per a predicar individualment a la seva diòcesi. Li va fer present que un sol no podia fer res o ben poca cosa. Tiraria la llavor de la divina paraula sense arregar-ne el fruit. Collir era el que importava, com li havia ensenyat l'experiència. Un sol es fatigava infructuosament, i això no ho desitjava de cap manera (T, 547).

Però no en tota circumstància podia formar una comunitat predicadora, com per exemple, quan el convidaven a predicar sermons panegírics, exercicis espirituals, novenaris de diverses menes, mesos de maig sencers dedicats a Maria, i també quaresmes. El temps que precedeix la Pasqua ben sovint el dedicà a l'exposició sistemàtica de la Paraula de Déu. També en això va seguir els passos de sant Domènec i aprecià la quaresma com a temps de renovació espiritual. Sant Domènec normalment no viatjava a partir del dimecres de cendra. Al lloc on era en aquesta data s'hi quedava fins al temps pasqual.

Continuà predicant missions populars, precedides d'exercicis espirituals al clergat. A través d'aquest gènere de predicació va arribar a tractar molts preveres dels diferents bisbats de Catalunya, que l'acceptaren com a germà i mestre en els camins de l'esperit i en l'entrega a l'apostolat.

De la mateixa manera, per a tirar endavant la missió es va veure auxiliat per un equip de capellans, al qual s'incorporaven els del territori. En aquests anys de maduresa, quan voltava la cinquantena, va tenir un deixeble avantatjat que formà part de la comunitat predicadora itinerant, fonamentalment per a les parròquies que pertanyien al bisbat d'Urgell. Es deia Josep Nofre i Sansa, director espiritual del seminari de la Seu d'Urgell. Va arribar a escriure:

«Són tantes les coses que puc dir d'aquest home de Déu, que necessito un amanuense per a referir les coses ocorregudes en les trenta-dues poblacions que va evangelitzar en aquest gran bisbat. Jo no he vist mai un predicador tan fervorós, tan humil i tan simpàtic, i al mateix temps tan prudent, que arrossegava el cor de tots. Modulava la veu com volia, una veu clara i penetrant, que commovia l'auditori d'una manera admirable» (T, 738).

Va continuar predicant quaresmes. Quatre vegades, almenys, anà a la catedral de Vic. També a Mataró, Balaguer, Manlleu, Manresa, Igualada, Roda de Ter...

Durant la quaresma es feia un repàs de la doctrina cristiana, amb explicació dels manaments de la llei de Déu, de les virtuts, vicis i pecats, sagraments, Sagrada Escripura, cristologia, eclesiologia, escatologia i problemàtica concreta plantejada als creients per la mentalitat il·lustrada i liberal.

Una altra oportunitat de predicació sistemàtica la hi oferiren els mesos de maig, sobretot a la ciutat de Lleida. Però predicava dies i dies, perquè la gent no es resignava a deixar-lo anar, com va passar a Castellterçol:

«L'església de Castellterçol era insuficient per a la multitud d'oients que volien sentir predicar el qui deien que era un sant, i així, obertes les portes del temple, s'agrupaven a la plaça, i s'omplien els balcons i finestres pròxims a l'església, des d'on sentien i escoltaven el pare Coll. Era tan gran el fruit que produïa en els seus sermons, que la capella del Roser de l'església parroquial, on tenia el confessionari, estava cada matí repleta de persones que esperaven per a confessar-se amb ell» (T, 1028-1029).

Se sap que va predicar novenaris a Moià (T, 671), Tona (T, 740), Igualada (T, 733), Castellar del Vallès (T, 756).

En els mesos de maig i en les novenes d'octubre centrava les exposicions en les glòries de Maria, el lloc que Déu li va assignar en la història de la salvació. Predicava especialment sobre els quinze misteris que es contempen en la recitació del rosari. Ho recordava el pare Francesc Enrich quan comunicà el traspàs del pare Coll al superior general de l'orde dominicà: «El santíssim rosari, que equival a dir les lloances a Maria, va ser el seu tema inesgotable» (T, 586). El resava amb tal fervor en les esglésies que, encara que estiguessin les portes tancades, la seva veu se sentia des de lluny, com si fossin al seu costat, deia un testimoni de Borredà, i el mateix testimoni assegurava que contínuament el resava pels camins (T, 726). En la missió que va predicar a Olot animava a anar al cel amb la Rosa del sant rosari (T, 737).

Mirant cap a Amèrica

El 17 de setembre de 1868 el primer arquebisbe de San Francisco de Califòrnia, fra Josep Sadoc Alemany, escrivia al superior general de l'Orde dominicà parlant-li d'un projecte de fundació en què estava interessat també el pare Coll. Es tractava d'establir a Espanya un o més col·legis o centres de formació per a dominics missioners. L'arquebisbe va demanar a la congregació de Propaganda Fide —a la qual pertanyien les diòcesis dels Estats Units— que li nomenessin un coadjutor per a San Francisco, encara que havia plantejat directament la renúncia al càrrec d'arquebisbe. Deia que el lloc del centre de formació dominicana podria ser Barcelona, Saragossa o una altra ciutat de població important. Tanmateix, la situació política no ho va permetre, però amb aquest motiu Alemany traçava així alguns trets del pare Coll: «A Catalunya hi ha un dominic d'òptima vida i de sants desitjos, de vida regular i observant, que s'unirà a nosaltres: aquest ha fundat en els temps més

calamitosos d'Espanya uns quaranta o seixanta convents de dominiques per a la instrucció de les nenes: i és un missioner òptim».

Etapa final

El 2 de desembre de 1869, mentre predicava un novenari de difunts a Sallent, va tenir un primer atac d'apoplexia. Malalt i tot, continuà predicant i confessant tant com va poder, especialment en algunes poblacions on tenien casa les germanes de l'Anunciata.

El gener de 1871 es va repetir l'atac d'apoplexia, que el deixà més prostrat. En aquestes circumstàncies tampoc no va deixar del tot el ministeri apostòlic i l'atenció a les germanes. Encara acompanyà les fundadores de Santa Maria de l'Estany, a 8 km de Moià, Gombren i Sant Hipòlit de Voltregà. El 6 de febrer de 1872 va patir un tercer atac de la malaltia, a conseqüència del qual va perdre del tot la vista i a partir d'aleshores no pogué ja celebrar la missa.

Va viure tot el procés de la malaltia molt unit a la voluntat de Déu, i repetia a vegades: «Si jo sabés que posant-me els dits als ulls hi havia de veure, però sabent alhora que no era voluntat de Déu, no ho faria» (T, 775). L'agost de 1874 sofrí un nou agreujament de la malaltia, i el 20 de setembre va ser traslladat a la casa asil de capellans de Vic, al carrer de Balmes número 1. La Tercera Guerra Carlista havia empitjorat i van considerar que, en aquelles circumstàncies, el lloc on estava emplaçada la casa mare, llavors al carrer dels Caputxins, no oferia garanties de seguretat. La priora general li va assegurar personalment i per mitjà d'altres l'atenció més exquisida a la nova residència. L'assistiren germanes, els preveres Joaquim Soler i Josep Casademunt, així com l'estudiant Maurici Santaeugenia, nascut a Moià i nebot de la superiora general.

En aquesta casa asil de capellans hi visqué poc més de mig any. Va morir el 2 d'abril de 1875, festa del seu patró sant Francesc de Paula. Morí a dos quarts de nou del matí, amb el rosari a les mans. Un cop traspassat portaren immediatament el seu cadàver a l'església de la casa mare, al carrer dels Caputxins. Gairebé tot el poble de Vic va desfilar durant dos dies davant la capella ardent. Els vigatans van oferir inequívokes mostres de veneració: li besaven les mans i el front, li passaven medalles i rosaris pel cos, tallaven trossets de l'hàbit dominicà amb què estava amortallat i dels cabells, per a emportar-se'ls com a relíquia.

El procés per a la beatificació i canonització s'obrí el 3 de març de 1930, i la fase ordinària informativa es va acabar el 20 de novembre de 1931. El juliol de 1932 començà el procés de *non cultu*. La recopilació d'escrits finalitzava el 12 de gener de 1936. El 19 de febrer de 1941 era publicat el decret d'introducció de la causa. El procés apostòlic sobre les seves virtuts va tenir lloc a Vic del 1943 al 1945. El 2 de desembre de 1951 fou publicat el decret sobre la validesa dels processos. El 19 de

gener de 1960 se celebrà la congregació antepreparatòria de les virtuts, i el 10 de desembre de 1968, la preparatòria. El 4 de maig de 1970 va ser declarada l'heroïcitat de les seves virtuts.

El 7 de juliol de 1977 Pau VI autoritzà la publicació del decret de miracle obrat per la seva intercessió a favor de Justa Barrientos, nascuda a València de Don Juan (Lleó) i resident a Sama de Langreo (Astúries). El mateix Papa va fixar la data de beatificació per al 22 d'octubre de 1978, encara que no la va poder celebrar perquè, com és sabut, havia mort el 6 d'agost del mateix any. Joan Pau I va mantenir la mateixa data i, per raó del seu traspàs, tampoc no va celebrar la beatificació.

Finalment va ser beatificat per Joan Pau II el 29 d'abril de 1979, junt amb Jacques-Désiré Laval, missioner a l'illa Maurici. Eren les primeres beatificacions del seu pontificat.

Per a la canonització s'obrí un procés de miracle a Madrid el 28 d'abril del 2004.

Va ser canonitzat pel papa Benet XVI l'11 d'octubre del 2009 a la basílica de Sant Pere del Vaticà. Cada un dels tres estats que integren l'Església, jerarquia, religiosos i seglars poden beneficiar-se del seu testimoni de fe i del seu magisteri.

Per als que han rebut l'orde sacerdotal, el nou sant es presenta com a model de com es pot dur a la pràctica el compromís adquirit en l'ordenació: oferir el sacrifici de Crist, beneir, presidir el poble i predicar les veritats que il·luminen tota la vida del creient. Tot això ho va fer el nostre sant en sintonia, subordinació i col·laboració amb l'orde episcopal. Els bisbes així ho apreciaren i fins ho van consignar en alguns dels informes enviats a la Seu Apostòlica, en especial amb motiu de les anomenades visites *ad limina*. Consideraven que havia estat laboriós en grau superlatiu, al mateix temps que una persona d'exímia virtut i d'un zel gran i ardent, desplegat contínuament en el ministeri de la predicació i del confessionari. Es va comportar amb els preveres com un germà sol·lícit del seu bé, apòstol infatigable, conseller i animador en tot moment. Ells demanaven el seu parer i ànim, i es feien de bon grat col·laboradors seus.

Amb un amor indestructible va correspondre a la gràcia de la vocació a l'estat religiós i, encara que amb obstacles aparentment insalvables, portà a la plenitud les exigències de la seva identitat dominicana, sense convent i sense hàbit des dels vint-i-tres anys. De tota manera, això no impedí que brillés en el firmament dels fills de sant Domènec com un dels seus seguidors més heroics, en la pobresa radical, austeritat de vida, predicació itinerant, valoració de l'estudi, oració contemplativa alimentada per la Paraula de Déu i l'Eucaristia, devoció a Maria, amor per la justícia i la pau, constructor de vida comunitària com a ànima de la missió, recerca del proïsme per a distribuir-li els tresors de la doctrina i la gràcia. Dominic de cos i ànima, va procurar el desplegament de noves branques en l'arbre secular de la família dels Predicadors. No es limità a queixar-se de les destrosses que havien causat els vendavals de la

persecució en el conjunt de la vida religiosa i en la seva en concret, sinó que hi empeltà un nou plançó i el va atendre amb cura, convertint-lo en la primera congregació de dominiques en l'àmbit hispà. La seva missió, indicada ben clarament, consisteix en el servei *a la taula de la doctrina* —com diria santa Caterina de Siena—, tant pel que fa a il·luminar les veritats a professar com en la manifestació del camí que es configura conforme a la llei de Crist. En una paraula, servei en l'àmbit de la teologia dogmàtica i de la moral va ser el que assenyalà com a objectiu al seu grup d'educadores i predicadores.

Les famílies, associacions, tota la societat, el món rural i de la incipient indústria, els artesans, comerciants, transportistes, el camp del treball en general, els infants i joves, ancians i malalts, els privats de llibertat, els pobres, van gaudir de la seva predilecció. Això explica la facilitat amb què sintonitzava amb tots. D'ell es pot dir també el que afirmaven de sant Domènec els seus contemporanis: Com que estimava tothom, de tothom era estimat. Ajudà els seglars a descobrir la crida rebuda de Déu a la perfecció de la vida cristiana. La perfecció en el seu estat és el cim a escalar. No pretenia afalagar les oïdes de ningú, i per això el van perseguir de vegades, però, a l'hora de la veritat, els seguidors es convertiren en seguidors, després de buscar-lo per reconciliar-se amb qui els oferia la veritat i la vida a què, en definitiva, els incitava la part noble de la seva ànima. Orientà les escoles que atenia la seva congregació vers el món dels seglars, assenyaladament els més necessitats, vers la formació integral de la dona. Volgué que les nenes i noies que hi anaven esdevinguessin ferment dins d'una societat renovada. Per dret, el camp d'irradiació del seu institut religiós és tota la terra. Ho serà, de fet —escrivia—, si els seus membres segueixen fidelment les petjades de Crist i de Maria.

L'Església té des de fa quatre anys un nou sant en el calendari litúrgic, la festa del qual se celebra el 19 de maig, dia de l'aniversari del seu naixement a la vida de Déu pel baptisme, sacrament que va rebre l'endemà de venir al món, l'any 1812, pràcticament ja fa dos-cents anys.